

Členská práva a povinnosti v družstvu a dědění

Při výpočtu vypořádacího podílu člena družstva, který zdědil členská práva a povinnosti od svého právního předchůdce, je třeba do počtu ukončených let jeho členství zahrnout i dobu členství jeho právního předchůdce.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Cdo 136/2011, ze dne 28.3.2012)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci navrhovatelů a/ M. M., b/ J. Z. a c/ M. Z., všech zastoupených JUDr. J. M., advokátem, se sídlem v P., za účasti Zemědělského družstva K., se sídlem v K., zastoupeného JUDr. B. R., advokátem, se sídlem v Ř., o zaplacení 252.990,- Kč s příslušenstvím, vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. 28 Cm 96/2006, o dovolání navrhovatelů proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. ledna 2010, č. j. 8 Cmo 115/2008-210, tak, že usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. ledna 2010, č. j. 8 Cmo 115/2008-210, se ruší a věc se vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 17. prosince 2007, č. j. 28 Cm 96/2006-145, ve znění usnesení ze dne 20. února 2009, č. j. 28 Cm 96/2006-177, zavázal Zemědělské družstvo K. (dále jen „družstvo“) zaplatit navrhovatelům částku 198.166,- Kč spolu s 2,5% úrokem z prodlení od 1. října 2004 do zaplacení, a to každému z navrhovatelů v rozsahu 1/3 uvedené částky (výrok I.), zamítl návrh, aby družstvo bylo zavázáno zaplatit navrhovatelům dalších 41.237,- Kč spolu s 2,5% úrokem z prodlení od 1. října 2004 do zaplacení (výrok II.), a rozhodl o nákladech řízení (výrok III.).

K odvolání družstva, směřujícímu proti výroku I. usnesení soudu prvního stupně v části, kterou bylo družstvo zavázáno zaplatit navrhovatelům částku 166.786,- Kč s 2,5 % úrokem z prodlení z této částky od 1. října 2004 do zaplacení, Vrchní soud v Olomouci ve výroku označeným usnesením změnil výrok I. usnesení soudu prvního stupně v napadené části tak, že v tomto rozsahu návrh zamítl (výrok první), a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (výroky druhý až pátý).

Soudy vyšly z toho, že:

- 1/ F. J., byl členem družstva od roku 1977 a zůstal jeho členem i po transformaci; hodnota majetkového podílu z transformace, který vložil do družstva, činila 238.708,- Kč. F. J. zemřel.
- 2/ M. Z., se stala jedinou dědičkou majetku zemřelého F. J., přičemž zdědila mimo jiné i členská práva a povinnosti zůstavitele v družstvu, jejichž hodnota (podle výpočtu družstva) ke dni smrti jmenovaného činila 252.990,- Kč, a posléze se stala i jeho členkou. M. Z. zemřela.
- 3/ Navrhovatelé a/ a b/ a Z. Z., zdědili - na základě dohody schválené soudem - každý rovným dílem členská práva a povinnosti zemřelé M. Z. v družstvu, jejichž hodnota (podle rozhodnutí soudu o schválení dohody dědiců) činila 252.990,- Kč.
- 3/ Navrhovatelé nepožádali družstvo o členství, ale uplatnili vůči družstvu nárok na vypořádací podíl.
- 4/ Družstvo výši vypořádacího podílu M. Z. určilo částkou 13.489,- Kč. Při jeho výpočtu vycházelo z doby členství jmenované vymezené „dnem nástupu“ do družstva 28. března 2001 a dnem úmrtí.

Takto určený vypořádací podíl (spolu s úrokem z prodlení ve výši 97,- Kč) družstvo po zahájení řízení ve věci navrhovatelům vyplatilo (každému z navrhovatelů z titulu vypořádacího podílu po M. Z. vyplatilo 4.529,- Kč).

5/ Znalec ustanovený soudem stanovil hodnotu vypořádacího podílu M. Z. částkou 211.753,- Kč. Vycházel přitom z původního členského vkladu F. J. ve výši 238.708,- Kč a z počtu ukončených roků 10 (k počtu roků, po které byla členkou družstva M. Z., přičetl počet roků /následujících po transformaci družstva/, po které byl členem družstva F. J.).

6/ Podle čl. V části B odst. 5 stanov družstva v případě úmrtí člena zaniká jeho členství dnem smrti. „Vypořádací podíl“ zemřelého člena je předmětem dědictví.

7/ Podle čl. VIII stanov družstva při zániku členství za trvání družstva má dosavadní člen a dědic zemřelého nárok na vypořádací podíl (odstavec 1). Pro určení vypořádacího podílu je rozhodný stav vlastního kapitálu družstva podle účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo. Při zániku členství úmrtím člena je pro určení vypořádacího podílu rozhodující stav vlastního kapitálu družstva podle řádné účetní závěrky za rok předcházející roku, v němž členství takto zaniklo (odstavec 2).

Vypořádací podíl činí podíl z vlastního kapitálu družstva podle odstavce 3 a 4 v poměru splaceného členského vkladu (základního i dalšího) dosavadního člena násobeného počtem ukončených roků jeho členství od 1. ledna 1993 k souhrnu splacených členských vkladů všech členů násobenému ukončenými roky jejich členství od 1. ledna 1993 (odstavec 4).

8/ Původní navrhovatel c/ Z. Z. v průběhu řízení ve věci zemřel, odvolací soud proto usnesením ze dne 31. srpna 2009, č. j. 8 Cmo 115/2008-193, rozhodl, že v řízení bude na jeho místě pokračováno se současnou navrhovatelkou c/.

Podle soudu prvního stupně zákon nezakazuje, aby více dědiců uplatňovalo poměrnou část nároku na výplatu vypořádacího podílu člena družstva. M. Z. se stala členkou družstva „na základě dědění“, přičemž členská práva a povinnosti nabyla ke dni smrti F. J. Z toho soud prvního stupně dovodil, že rozhodující pro výpočet vypořádacího podílu po M. Z. je hodnota členského vkladu F. J. tak, jak mu byl vypočten po transformaci družstva (238.708,- Kč), a že k ukončeným rokům členství M. Z. je třeba přičíst ukončené roky členství F. J. (celkem 10 let). Na základě znaleckého posudku stanovil výši vypořádacího podílu částkou 211.753,- Kč a výši doplatku vypořádacího podílu (zohledňující plnění, které družstvo navrhovatelům z titulu vypořádacího podílu již poskytlo) částkou 198.166,- Kč.

Jelikož v části určující splatnost nároku na vypořádací podíl měl stanovy družstva za neplatné pro rozpor se zákonem, aplikoval soud prvního stupně v tomto směru ustanovení § 233 odst. 4 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“), a uzavřel, že nárok navrhovatelů na výplatu vypořádacího podílu se stal splatným nejpozději 1. října 2004.

Naproti tomu odvolací soud, vycházející z gramatického výkladu § 232 odst. 1 a 3 obch. zák., jakož i z toho, že „české družstevní právo nezná pojem společný podíl v družstvu“, dovodil, že dědic člena družstva nenabývá „přímo“ členská práva a povinnosti zůstavitele. Podle názoru odvolacího soudu vzniká dědici „nové právo“ – právo požádat družstvo o členství. Toto právo však vzniká jen dědici, který vstoupí do všech členských práv a povinností zůstavitele, nikoli dědicům „podílu“ na těchto právech. Nemožnost být „podílovým spolumajitelem“ členských práv a povinností v družstvu (vyjma společného členství manželů v bytovém družstvu) odpovídá – dle odvolacího soudu – osobní povaze členství v družstvu.

Členská práva a povinnosti pak takový dědic nabývá až žádostí o členství a udělením souhlasu představenstva (neurčuje-li zákon nebo stanovy, že souhlas nelze odmítnout, nebo že se souhlas nevyžaduje). Nestane-li se dědic všech členských práv a povinností členem družstva, vzniká mu právo na vypořádací podíl.

Rozhodnutí dědického soudu žádnému z navrhovatelů jednotlivě ani navrhovatelům společně nezaložilo žádná konkrétní práva vůči družstvu. Pouze vymezilo okruh osob, z nichž jen jedna se

může stát dědicem všech členských práv a povinností, a té vznikne právo požádat o členství nebo – pokud se nestane členem – právo na vypořádací podíl v družstvu. Které z těchto osob však toto právo vznikne, je otázkou dohody dědiců nebo soudního rozhodnutí, kterým tento dědic bude určen (v tomto směru odvolací soud odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2004, sp. zn. 30 Cdo 1847/2002 – jde o rozhodnutí uveřejněné pod číslem 61/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek; dále jen „R 61/2005“).

Odvolací soud konstatuje, že „rozhodnutím dědického soudu se navrhovatelé stali dědici každý pouze podílu na členských právech a povinnostech po zemřelé M. Z. Dohodu, z níž by vyplývalo, že přihlásit se o členství v družstvu, resp. požádat o výplatu vypořádacího podílu, by byl oprávněn uplatnit jediný dědic členských práv a povinností ... netvrdili a logicky ani k důkazu neoznačili. Ani v tomto smyslu nebylo prokázáno rozhodnutí soudu, které by takto upravilo práva dědiců členských práv a povinností po zemřelé M. Z.“ Odvolací soud uzavřel, že navrhovatelům jakožto „pouze“ podílovým dědicům nevzniklo oprávnění požádat o členství v družstvu, případně o výplatu vypořádacího podílu.

Navrhovatelé napadli rozhodnutí odvolacího soudu dovoláním, jehož přípustnost opírají o ustanovení § 237 odst. 1 písm. a/ zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), ohlašující přitom uplatnění dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. Navrhují, aby rozhodnutí odvolacího soudu bylo zrušeno a věc byla vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení.

Dovolatelé s odkazy na judikaturu (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. června 2001, sp. zn. 22 Cdo 1523/2000) i na literaturu (Korecká, V., Pokorná, J., Průchová, I.: K některým otázkám majetkové účasti členů družstev na podnikání družstva, Právo a podnikání, ročník 1994, číslo 6, strana 7) zdůrazňují, že práva a povinnosti spojená s členstvím M. Z. v družstvu, která na navrhovatele přešla, jsou majetkové povahy.

Nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, podle něhož dědic fyzické osoby smrtí svého právního předchůdce nenabývá přímo práva a povinnosti spojená s členstvím zůstavitele v družstvu. Mají za to, že i „pro majetkovou hodnotu členských práv a povinností“ platí ustanovení § 460 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“). Připouští, že vedle toho „v souvislosti s úmrtím člena družstva“ vzniká právo dědice požádat družstvo o členství, které nemá majetkový charakter a odpovídá osobní povaze členství.

Poukaz odvolacího soudu na R 61/2005 považují dovolatelé za nepřiléhavý, protože toto rozhodnutí se zabývá „problematikou nástupnictví v členství“ – řeší situaci, kdy členská práva a povinnosti zdědí více dědiců a dědicové mají zájem o členství v družstvu. O tento případ v projednávané věci nejde, neboť žádný z dědiců (navrhovatelů) nepožádal družstvo o členství. Podle § 232 odst. 3 obch. zák. proto všem navrhovatelům vznikl nárok na vypořádací podíl M. Z., a to podle dědických podílů.

Dovolatelé soudí, že na základě rozhodnutí soudu o schválení dohody dědiců ohledně dědictví, zahrnujícího i práva a povinnosti spojená s členstvím M. Z. v družstvu, náleží navrhovatelům – za předpokladu, že se některý z nich nestal členem družstva – (jen) majetkový nárok na vyplacení části vypořádacího podílu jmenované v tom rozsahu, v jakém jim byl potvrzen podíl na dědictví.

Družstvo ve vyjádření k dovolání snáší důvody na podporu napadeného rozhodnutí a navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl.

Dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř. a je i důvodné.

Podle § 232 obch. zák. členství fyzické osoby zaniká smrtí. Dědic členských práv a povinností zůstavitele může požádat družstvo o členství. Zákon nebo stanovy mohou určit, kdy představenstvo nesmí dědicovo členství odmítnout nebo kdy se nevyžaduje souhlas představenstva s nabytím

členských práv a povinností dědicem (odstavec 1). Dědic, který se nestal členem, má nárok na vypořádací podíl člena, jehož členství zaniklo (odstavec 3).

Podle § 233 obch. zák. při zániku členství za trvání družstva má dosavadní člen nárok na vypořádací podíl (odstavec 1). Vypořádací podíl se určí poměrem splaceného členského vkladu dosavadního člena násobeného počtem ukončených roků jeho členství k souhrnu splacených členských vkladů všech členů násobených ukončenými roky jejich členství (odstavec 2). Pro určení vypořádacího podílu je rozhodný stav čistého obchodního jmění družstva podle účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo. Při určování výše vypořádacího podílu se nepřihlíží ke jmění, jež je v nedělitelném fondu, a jestliže to vyplývá ze stanov, i v jiných zajišťovacích fondech. Rovněž se nepřihlíží k vkladům členů s kratším než ročním členstvím přede dnem, k němuž se roční účetní závěrka sestavuje (odstavec 3). Nárok na vypořádací podíl je splatný uplynutím tří měsíců od schválení účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo. Nárok na podíl na zisku vzniká jen za období trvání členství (odstavec 4). Ustanovení odstavců 2 až 4 se použijí, jen pokud stanov neurčují jinak (odstavec 5).

Podle § 234 obch. zák. se vypořádací podíl uhrazuje v penězích (odstavec 1 věta první).

Podle § 460 obč. zák. se dědictví nabývá smrtí zůstavitele.

V citované podobě platila uvedená ustanovení obchodního a občanského zákoníku ke dni smrti F. J. i M. Z. a dosud nedoznala změn.

V projednávané věci se navrhovatelé na družstvu domáhají zaplacení peněžité částky s tím, že podle dědické dohody schválené soudem nabyt každý z nich třetinový podíl na členských právech a povinnostech M. Z. v družstvu. Odvolací soud návrh zamítl (byť to přímo nevyjádřil) z důvodu nedostatku aktivní věcné legitimace navrhovatelů, když uzavřel, že nárok na vypořádací podíl může vzniknout pouze takovému dědici, který zdědí všechna členská práva a povinnosti zůstavitele. Jinými slovy, že nárok na zaplacení vypořádacího podílu může úspěšně uplatnit toliko jediný dědic.

Tento závěr odvolacího soudu nemá oporu v právu.

S odvolacím soudem lze souhlasit potud, že zákon nepočítá s možností, že by více osob bylo společnými členy družstva (s výjimkou společného členství manželů v bytovém družstvu, o něž zde nejde).

Nelze však přehlédnout, že situace, kdy by společnými členy družstva mělo být více osob, v projednávané věci vůbec nenastala. Žádný z navrhovatelů, kterým dědický soud potvrdil nabytí třetinového podílu na členských právech a povinnostech M. Z., totiž družstvo o členství nepožádal.

Pro posouzení věci proto nebyla rozhodná otázka, zda zákon umožňuje „spolumajitelství“ členského podílu v družstvu, ale otázka, zda je možné, aby členská práva a povinnosti v jiném než bytovém družstvu zdědilo více dědiců, a přípustné, aby nárok na vypořádací podíl v družstvu v příslušném poměru uplatnil každý z nich, nebo (jak usoudil odvolací soud) zda je s ohledem na osobní povahu členství v družstvu naopak nezbytné, aby členská práva a povinnosti zdědil vždy a výlučně jediný dědic, který posléze uplatní nárok na vypořádací podíl v družstvu.

Odpověď na tuto otázku ovšem Nejvyšší soud naznačil právě v odvolacím soudem zmiňovaném R 61/2005. Z uvedeného rozhodnutí se (mimo jiné) podává, že skutečnost, že dědici v řízení o dědictví uzavřeli dohodu o vypořádání dědictví, podle níž by členský podíl v bytovém družstvu nabývalo více osob, není důvodem, aby soud dohodu dědiců pro rozpor se zákonem neschválil.

Tento závěr se obdobně prosadí i v situaci, která nastala v projednávané věci, kdy dědici v řízení o dědictví uzavřeli dohodu o společném nabytí členských práv a povinností v jiném než bytovém

družstvu.

V usnesení ze dne 15. února 2010, sp. zn. 29 Cdo 2145/2010, pak Nejvyšší soud vysvětlil, že v případě zániku členství smrtí člena družstva mohou nastat dvě různé situace:

1/ Dědic členských práv a povinností se nestane členem družstva - v tomto případě má dědic dle výslovného znění § 232 odst. 3 obch. zák. nárok na vypořádací podíl zůstavitele, jehož členství v družstvu zaniklo.

2/ Dědic členských práv a povinností požádá o členství (nejde-li o bytové družstvo) a stane se členem družstva - v tomto případě mu nárok na vypořádací podíl v družstvu nevzniká, neboť majetková hodnota členských práv a povinností je nerozlučně spojena s nabytým členstvím v družstvu.

Na rozdíl od bytového družstva je podmínkou vzniku členství dědice v jiném družstvu jeho žádost o členství. Teprve v případě, že dědic o členství v družstvu požádá a představenstvo družstva s touto žádostí souhlasí (či jeho souhlasu není třeba), stává se dědic členem družstva namísto svého právního předchůdce (srov. usnesení Nejvyššího soudu uveřejněná pod čísly 16/2010 a 92/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Jelikož dědicové členských práv a povinností M. Z. nepožádali družstvo o členství, společně zděděný členský podíl se transformoval do pohledávky v podobě práva na zaplacení vypořádacího podílu jmenované (§ 61 odst. 3 a § 232 odst. 3 obch. zák.).

Nárok na vypořádací podíl je nárokem (toliko) majetkové povahy. Tento nárok nelze uplatnit za trvání členství v družstvu (srov. § 233 odst. 1 obch. zák.), naopak jeho vznik je spojen se zánikem členství v družstvu. Svou povahou jde o pohledávku (bývalého) člena za družstvem.

Nejvyšší soud proto nevidí důvodu, pro který by - ať už v důsledku dohody nebo v důsledku dědění ze zákona či ze závěti - právo na zaplacení vypořádacího podílu zůstavitele v družstvu, tj. peněžitou pohledávku ve výši odpovídající vypořádacímu podílu zůstavitele v družstvu, v příslušném poměru nemohlo společně nabýt (a případně i žalobou uplatnit) více dědiců.

Právní posouzení otázky aktivní věcné legitimace navrhovatelů odvolacím soudem je tudíž nesprávné a již z tohoto důvodu bylo třeba napadené rozhodnutí odvolacího soudu zrušit.

K dalším řešeným otázkám Nejvyšší soud uvádí, že v usnesení ze dne 15. února 2012, sp. zn. 29 Cdo 2145/2010, formuloval a odůvodnil závěr, podle něhož členství dědice v družstvu je odvozeno od členství jeho právního předchůdce - zůstavitele; jde o odvozený (derivativní) vznik členství. Takovému způsobu vzniku členství odpovídá též závěr, podle něhož dědic získává ve vztahu k družstvu stejné právní postavení jako jeho právní předchůdce (viz též rozsudek uveřejněný pod číslem 51/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Při výpočtu vypořádacího podílu člena družstva, který zdědil členská práva a povinnosti od svého právního předchůdce, je proto třeba do počtu ukončených let jeho členství zahrnout i dobu členství jeho právního předchůdce.

V posledně uvedeném rozhodnutí Nejvyšší soud rovněž uzavřel, že stane-li se dědic členem družstva, stává se jím s účinky ke dni smrti zůstavitele (ex tunc), a to bez ohledu na to, zda se členem družstva stává ze zákona (v případě bytových družstev), či zda vzniku jeho členství musí předcházet jeho žádost o členství, případně ve spojení se souhlasem představenstva (v případě ostatních družstev).

Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem co do otázky možnosti nabytí nároku na vypořádací podíl v družstvu více dědici a dne vzniku členství dědice v družstvu není správné a dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. byl uplatněn právem, Nejvyšší soud usnesení odvolacího soudu v odpovídající části podle § 243b odst. 2 věty za středníkem a odst. 3 o. s. ř. zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Pozůstalost](#)
- [Nezbytná cesta](#)
- [Nepominutelný dědic](#)
- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)